

Viltets påverkan på växtodlingskalkylen

På uppdrag av Lantbrukarnas Riksförbund

Martin Holmberg, VäxtRåd 2021

På uppdrag av LRF har VäxtRåd utfört beräkningar av kostnader som följer med ökade viltskador i lantbruket. Nya beräkningar för skador på rena växtodlingsgårdar har tagits fram av Martin Holmberg på VäxtRåd i Nyköping.

Prisbilden för kalkylerna gällande spannmål är tagna ur en beräkning för TB 2 för de vanligaste grödorna med värden som speglar medelvärden för VäxtRåds kundbas i Mellansverige. Kalkylerna tar hänsyn till alla de insatser och arbeten som förekommer i växtodlingen men inkluderar inte gårdsstöd/förgröningsstöd samt kostnader för markupplåtelse, såsom arrendeavgifter eller ränta och amorteringar. Kalkylernas syfte är att ge en fingervisning om lönsamheten för olika grödor och hur den totala lönsamheten förändras när vissa grödor måste exkluderas i en växtföljd. Av den anledningen finns inte åtaganden såsom insådder, blommande kantzoner, arealer med träd eller andra EFA-kopplade krav på växtföljd och åtgärder med. En sådan beräkning bör utföras först när villkoren för den kommande CAP-perioden från 2023 är beslutade.

Figurerna på följande sidor kan användas för att ge en indikation om hur ökade viltskador (upp till 50 %) slår mot lönsamheten för oljeväxter, höstvetete, rågvete, vårkorn och havre (Figur 3, Figur 4). Siffrorna anger både kostnaden per hektar samt kostnaden för en fiktiv växtföljd på en gård om 150 hektar åkermark. Därtill finns en beräkning (Figur 1) som talar om hur stor del av produktionskostnaden som går att härleda till rörliga respektive fasta maskinkostnader. Denna beräkning har använts för att se hur maskinkostnaden ökar när en mindre volym (mindre skörd) belastar en maskinpark som är anpassad för en viss skördenivå som inte nås. Det finns även en enkel beräkning för ett urval av punktutgifter (Figur 2) som lantbrukare kan drabbas av som en följd av täta viltpopulationer.

Vi kan i beräkningarna nedan se att en växtföljds medellönsamhet per hektar och år går från 2800 till 1600 kr/ha när vi lämnar en ekonomiskt optimal växtföljd och tvingas anpassa grödvalet. Därtill går det att läsa ut hur lönsamheten sjunker ytterligare i samma figurer (figur 3, figur 4) när skadan ökar till 10, 25 respektive 50 %.

Utöver skada på grödan så ökar även risken för skador på maskiner avsevärt med ökade viltstammar. Särskilt stark är kopplingen till en stor vildsvinspopulation, men alla typer av vilt som rör sig i fält och trampar ned gröda kan ge ökad risk för att maskiner skadas i samband med skördearbete.

En stenkörning med skördetröska (d.v.s. en sten av större storlek än vad som kan fångas i stenfickan passerar genom både rotor, cylinder och urtröskningsyta) kostar uppskattningsvis från 300 000 kr att reparera och med försäkring ligger självrisken någonstans kring 100 000 kr beroende på försäkringsbolag och villkor. Enligt uppgift går det i regel att fortsätta skördearbetet med godtagbar verkningsgrad under säsongen efter mindre reparationer, därefter väntar en större renovering under kommande lågsäsong. Stilleståndet (inför den mindre reparationen) bedöms i detta scenario vara 3 dagar, förutsatt att leveransen av delarna till quick-fix-reparationen fungerar.

3 dagars stillestånd med 10 bra trösktimmar per dag och en maskinkostnad på 2125 kr/tim (inklusive förare men utan bränslekostnad) bör ge att ett stillestånd teoretiskt kostar från 63 750 kr utöver reparationskostnader samt eventuella kvalitetsförluster på grödan.

Skada på maskiner förekommer även i vallskördesystem där sten och jord kan lyftas upp av vildsvin. Per-Anders Andersson utförde under 2020 beräkningar för en typgård i Vetlanda med dess ökade produktionskostnader i samband med en ökande viltstam. 2019 fick denna typgårds slätterbalk repareras på grund av just denna typ av skada med sten och jord från bök.

Kostnad för delar uppgick i det fallet till 15 000 kr + moms. Dessutom tillkom eget arbete för reparationen på 25 timmar. 2020 utfördes ytterligare reparationer där en onormal förslitning hade orsakats av samma anledning. Förslitning av andra maskiner i skördekedjans mest utsatta komponenter, såsom svep och pickuppinnar, har ökat markant i takt med att viltskadorna har ökat.

En försiktig bedömning för denna typgård är att kostnaden för reservdelar på grund av ökande viltskador är 10 000 kr per år. Utöver det tillkommer ökat eget underhållsarbete med 20 timmar per år, värderat till 8000 kr. Utslaget på den totala slättervallsarealen, 63 hektar, blir det 285 kr per ha och år.

Martin Holmberg
Agronom

Maskinkostnader för konventionell växtodling (preparat och insatsvaror tillkommer)

Insats	Maskintyp	Kr/tim	Varav fast.	ha/tim	kr/ha	Faktor	Rörl./ha	Fast./ha	Summa
Plojning 1*	Buren, 5 sk	975	520	1	975,00 kr	1	455,00 kr	520,00 kr	975,00 kr
Harvning 1*	NZ-A 8m	1085	630	4,5	241,11 kr	2,5	101,11 kr	501,67 kr	602,78 kr
Sädd 2*	Rapid 4m kombi	1469	964	2,1	699,52 kr	1	240,48 kr	459,05 kr	699,52 kr
Gödelspridning 1*	3000 l, 24m	1006	551	6,5	154,77 kr	2	70,00 kr	239,54 kr	309,54 kr
Växtskydd 1*	3500 l, 24m	1344	889	7,5	179,20 kr	2	60,67 kr	297,73 kr	358,40 kr
Skörd	24 fot, skakare	2675	1820	2,5	1 070,00 kr	1	342,00 kr	728,00 kr	1 070,00 kr
							1 269,25 kr	2 745,99 kr	4 015,24 kr

	Fast + rörl. Kostn/tim	varav fast kostn. kr/tim
(1*) Traktor 100 kw	680 kr/tim	225 kr/tim
(2*) Traktor 130 kw	778 kr/tim	273 kr/tim

Intäkter	kg/ha	kr/kg	kr/ha	
Skörd	Vete 11,5 % prot	7000	1,7	11 900,00 kr
Halm	Vetehalm 50 % av kärna	3500	0	- kr
				11 900,00 kr

Rörlig maskindel av produktionskostnad
0,18 kr per kg

Fast maskindel av produktionskostnad
0,39 kr per kg

Summa maskindel av produktionskostnad
0,57 kr per kg

Växtråd

Figur 1 Produktionskostnad för konventionell spannmålsodling

Urval av extrautgifter som en följd av viltskador

Benämning	kr/tim	kapacitet (ha/h)	Insatsvaror		Summa per hektar	Kommentar
			tillkommer med	med		
Ringvältning	1 042 kr	3,0	-	-	347 kr	Låg kapacitet i skadade fält. Vält 9m + traktor + förare
Spillsädesbekämpning	1 194 kr	6,0	150 kr	-	349 kr	Samma traktor som ovan med spruta 24m/2000L och preparat
Reparera vallnsädd	1 549 kr	2,1	1 034 kr	-	1 772 kr	Reparation med 4m Rapiersåmaskin inkl vallfrö
Stillestånd skördetröska	3 020 kr	-	-	-	-	Stillestånd för en 24fots-tröska. Beräknad på lägre årlig anv. än normalt.

Figur 2 Urval av kostnader som riskerar att tillkomma i vall- och spannmålsproduktion

Spannmålgård

- med kraftigt anpassad växtföljd

Exempelokal	Götaland NS		
Areal	150 hektar		
			Beräknad skörd
Grödor	%	hektar	kg/ha
Oljevaxter	20%	30	3200
Höstvete	65%	97,5	7000
Rågvete	0%	0	6800
Vårkorn	15%	22,5	5100
Havre	0%	0	5100
Vall	0%	0	
	100%	150	

TB2 per gröda ex. stöd och markkostn.	% areal	% skada			
		0%	10%	25%	50%
Oljevaxter	20%	4 136 kr	2 647 kr	415 kr	-3 305 kr
Höstvete (kvarn)	65%	2 796 kr	1 609 kr	-173 kr	-3 142 kr
Rågvete	0%	2 311 kr	1 225 kr	-403 kr	-3 118 kr
Vårkorn (malt)	15%	1 179 kr	304 kr	-859 kr	-2 898 kr
Havre (Gryn)	0%	938 kr	268 kr	-738 kr	-2 415 kr
Växtföljdens medellönsamhet (kr/ha/år)		2 821 kr	1 621 kr	-158 kr	-3 138 kr
Växtodlingens lönsamhet (kr/år)		423 218 kr	243 128 kr	-23 745 kr	-470 700 kr

Figur 3 Exempelväxtföljd optimerad ur ett ekonomiskt perspektiv med tyngdpunkt på de lönsammaste grödnorna i Götaland NS.

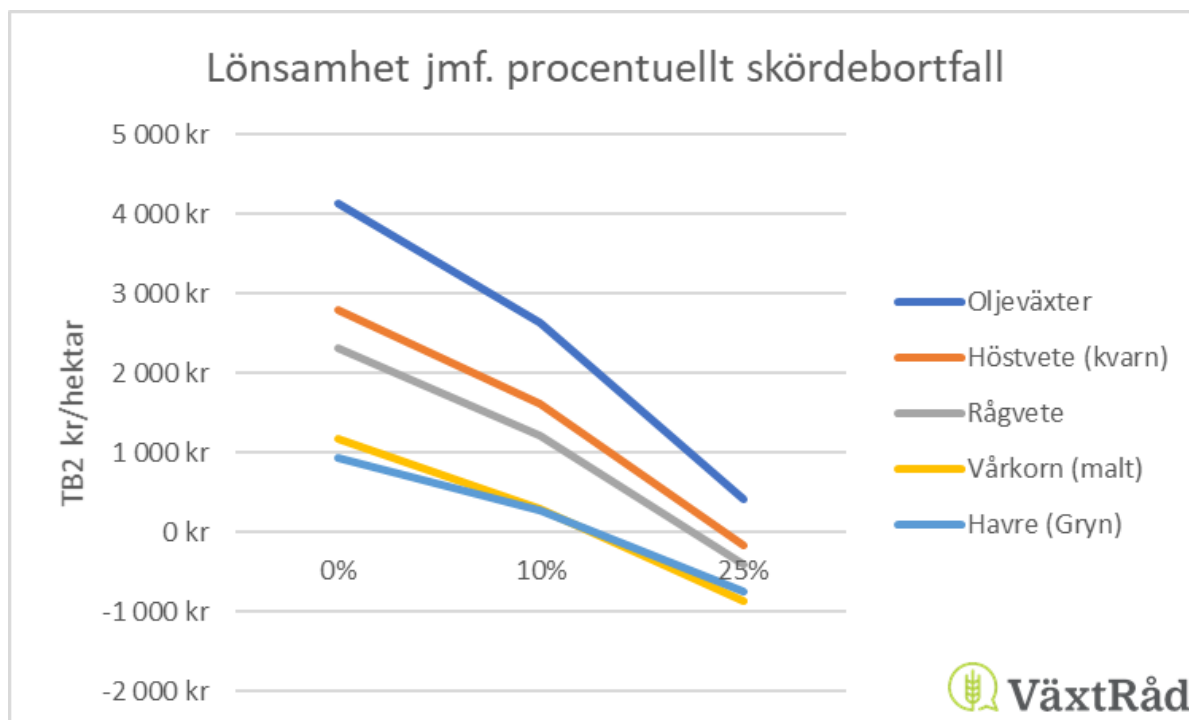
Spannmålgård

- med kraftigt anpassad växtföljd

Exempelokal	Götaland NS		
Areal	150 hektar		
			Beräknad skörd
Grödor	%	hektar	kg/ha
Oljevaxter	0%	0	3200
Höstvete	0%	0	7000
Rågvete	40%	60	6800
Vårkorn	60%	90	5100
Havre	0%	0	5100
Vall	0%	0	
	100%	150	

TB2 per gröda ex. stöd och markkostn.	% areal	% skada			
		0%	10%	25%	50%
Oljevaxter	0%	4 136 kr	2 647 kr	415 kr	-3 305 kr
Höstvete (kvarn)	0%	2 796 kr	1 609 kr	-173 kr	-3 142 kr
Rågvete	40%	2 311 kr	1 225 kr	-403 kr	-3 118 kr
Vårkorn (malt)	60%	1 179 kr	304 kr	-859 kr	-2 898 kr
Havre (Gryn)	0%	938 kr	268 kr	-738 kr	-2 415 kr
Växtföljdens medellönsamhet (kr/ha/år)		1 632 kr	672 kr	-677 kr	-2 986 kr
Växtodlingens lönsamhet (kr/år)		244 770 kr	100 860 kr	-101 490 kr	-447 900 kr

Figur 4 Exempelväxtföljd anpassad för att avkasta skörd vid odling i vilttäta områden i Götaland NS.

Figur 5 Minskning av lönsamheten per hektar för fem olika grödor enligt villkor från beräkningen.